

Educatieve Voorziening AMC-VUmc
s.m.meijer@amc.uva.nl
m.c.smienk@amc.uva.nl

Boekenlijst dood en rouw 2011 - Voortgezet Onderwijs

Samengesteld door Saskia Meijer en Marijke Smienk

Literatuurlijst ten behoeve van leraren en leerlingen die te maken krijgen met dood en rouw in de klas of op school. Deze lijst bevat leesboeken en informatieve boeken over dood en rouw. Wat de leesboeken betreft is er voornamelijk gekozen voor boeken die te maken hebben met het overlijden van een huisdier, een vriend, een vriendin, een klasgenoot, een broer of zus. Leesboeken over het overlijden van een ouder of grootouder zijn - om de lijst niet te uitgebreid te maken – vrijwel niet opgenomen. In de informatieve boeken en op de verschillende websites zijn voldoende leesboeken over de dood van ouders en grootouders te vinden. Bovendien is er een persoonlijke keus gemaakt met als criterium de bruikbaarheid van een boek in de klas of op school. De boeken zijn ingedeeld op leeftijd. Ook aanbevolen websites zijn opgenomen. De lijst beoogt niet volledig te zijn en zal regelmatig worden geactualiseerd. Enkele boeken zijn niet meer verkrijgbaar bij de boekwinkel, maar zijn wel te vinden in de openbare bibliotheek of zijn tweedehands verkrijgbaar.

Leerlingen

Baseler, Marja

- **Over leven en dood**

Een boek voor jongeren over afscheid nemen en loslaten

The House of Books, Vianen/Antwerpen, 2010, ISBN 978 90 443 2494 5

Het verliezen van een dierbare door de dood is heel ingrijpend in het leven van een jongere. Het voelt alsof de wereld instort. Dit boek kan helpen bij het afscheid en het loslaten van de degene van wie je veel houdt. Alle aspecten rondom dood en rouw worden beschreven. Mede door de vormgeving een heel toegankelijk boek voor jongeren.

Fiddelaers-Jaspers, Riet

- **Wie ben ik zonder jou?** Jong zijn en verder leven na een verlies.

In de Wolken, Heeze, 2000, ISBN 90 804 7735 4

Een boekje met informatie voor jongeren (van ca.14-20 jaar) over het omgaan met verlies na de dood van een vader, moeder, broer, zus, vriend, vriendin of iemand anders die belangrijk is. Het roept allerlei gevoelens op.

Boendermaker, Conny

- **Het verhaal van Anna**

Van Tricht, Twello, 2000. Troef reeks (richt zich op lezers met een achterstand in de Nederlandse taal), ISBN 90 73460 86 7

Anna van 14 jaar zit op de middelbare school en verliest door een ongeluk haar enige en oudere broer. Alles verandert door de dood van Bas.

Pohl, Peter en Gieth, Kinna

- **Ik mis je, ik mis je**

Querido, Amsterdam, 2001, ISBN 90 21478560

Cilla en Tina zijn een eeneiige tweeling. Ze zijn heel verschillend, maar ze kunnen niet zonder elkaar. Opeens moet Tina toch verder zonder Cilla, als Cilla bij een auto-ongeluk om het leven komt. Het boek geeft het verwerkingsproces van Tina weer binnen het gezin, op school en in haar vriendenkring.

Feth, Monika

- **Fee**

Lannoo, Tiel, 2000, ISBN 90 209 4005 8

Fee, het 2 jaar oudere zusje van Claire, lijdt aan een stofwisselingsziekte. De ziekte tast langzaam haar organen aan en maakt haar uiteindelijk rolstoelafhankelijk. Claire en Fee hebben een sterke band met elkaar. Zelfs als Fee niet meer kan praten, begrijpen de zusjes elkaar. Als Fee op 19-jarige leeftijd overlijdt, vindt Claire het moeilijk om de dood van haar zus te aanvaarden. Tijdens een vakantie met haar vriend Joost in Schotland lukt het haar om afscheid te nemen van Fee.

Goudsmit, Bobje

- **Afscheidsbrief**

Holland, Haarlem, 1999, ISBN 90 251 0828 8

De moeder van Anicke wil haar overleden dochter blijven gedenken door contact te houden met Anickes vriendengroep en vooral met Marit, die de beste vriendin van Anicke was. Op de verjaardag van Anicke nodigt ze de vrienden uit alsof het nog steeds een feestje is.

Marit weet niet goed wat ze aanmoet met de uitnodiging, want Anicke is al 2 jaar geleden overleden aan een hersentumor. In een lange brief, waarin Marit terugkijkt op haar jarenlange vriendschap met Anicke, legt ze uit waarom ze niet op de verjaardag van Anicke kan komen.

Walta, Wendela

- **Zonder zusje**

Van Holkema en Warendorf, Houten, 2008, ISBN 978 90 475 0595 2

Dagmar van 14 heeft een haat-liefdeverhouding met haar oudere zus. Wanneer Femke bij een auto-ongeluk om het leven komt, staat Dagmars leven op zijn kop. Haar ouders verwerken de dood van hun dochter heel verschillend en Dagmar kan niet goed bij hen terecht met haar verdriet. Het gezin valt langzaam uit elkaar. Gelukkig vindt ze steun bij een vriendin van haar moeder en Thor, haar nieuwe vriend. Beetje bij beetje pakt Dagmar haar leven weer op. Een aangrijpende roman voor jongeren over verlies en afscheid nemen.

Cazemier, Caja

- **Te snel**

Van Holkema & Warendorf, Houten, 1997, ISBN 90 269 8924 5

Drie weken na zijn 16^e verjaardag rijdt Tim met zijn brommer tegen een boom. Hij heeft geen helm gedragen en overlijdt in het ziekenhuis aan ernstig hersenletsel.

Dit heeft ingrijpende gevolgen voor de mensen om hem heen. Zijn broer Frank en Eline, Tims vriendin, worden geconfronteerd met een groot verdriet.

Frank is vooral boos en Eline kan niet begrijpen dat haar relatie met Tim, die nog maar net begonnen was, zo snel tot een einde komt. Ze voeren lange gesprekken met elkaar over Tim. Een jaar na het overlijden van Tim organiseren ze een herdenkingsbijeenkomst op school.

Peneder, Floortje

- **Het dagboek van Floortje Peneder**

Nijgh & Van Dittmar, Amsterdam, 1994, ISBN 90 3885 906 6

Een meisje dat op 12-jarige leeftijd leukemie krijgt, beschrijft in haar dagboek haar ervaringen en gevoelens tot aan haar dood op 15-jarige leeftijd.

Leraren

Abbeele, Claire v.d.

- **Nu jij er niet meer bent: rouwen met kinderen en tieners**

Lannoo, Tielt, 2001, ISBN 90 209 4585 8, met literatuurlijst

Een zeer uitgebreid (373 pagina's), maar goed bruikbaar boek als leidraad voor ouders, leerkrachten en ieder die te maken heeft met rouwende kinderen en tieners. Het boek geeft inzicht in de rouwreacties in de verschillende leeftijdsfasen. Geeft ook praktische suggesties voor rouwverwerking d.m.v. schilderen, knuffelbeesten, verhalen en sprookjes, poëzie, muziek, filosofie, religieuze overtuiging, meditatie.

Keirse, Manu

- **Kinderen helpen bij verlies: Een boek voor al wie van kinderen houdt**

Lannoo, Tielt, 2002, ISBN 90 209 5004 5

Dit is een boek voor ouders, leerkrachten, opvoeders, familieleden en hulpverleners. Het laat hen zien hoe ze kinderen en jongeren in verschillende leeftijdsfasen kunnen begeleiden in de confrontatie met dood en rouw, verlies, ernstige ziekte in de familie, zelfdoding.

Fiddelaers-Jaspers, R.

- **Mijn troostende ik; kwetsbaarheid én kracht van rouwende jongeren**

Uitgeverij Kok, Kampen, 2004, ISBN 90 435 0805 5

Het boek gaat over jongeren tussen de twaalf en de twintig jaar die een groot verlies hebben geleden. Centraal staat de vraag wat rouw voor jongeren betekent. Bedoeld als achtergrondinformatie voor ouders, docenten en hulpverleners. Daarnaast komen de jongeren zelf uitgebreid aan het woord om uit te leggen welke steun zij nodig hebben. Hoofdstuk 9 gaat over rouwende leerlingen en de rol van de school.

Fiddelaers-Jaspers, R.

- **Doodnormaal**

EPN, Houten, 1996, ISBN 90 40200343

Voortgezet onderwijs. Handreiking voor leraren die te maken krijgen met jongeren met verdriet en rouw. Er wordt ingegaan op het klimaat dat op school zou moeten heersen om verdriet en rouw op te kunnen vangen. Aandacht wordt besteed aan de rol die de school kan spelen wanneer duidelijk is, dat een leerling ongeneeslijk ziek is of met serieuze zelfmoordplannen rondloopt. Tenslotte wordt een draaiboek aangeboden.

Fiddelaers-Jaspers, R.

- **Afscheid voor altijd**

EPN, Houten, 1999, ISBN 90 11060490

Dit boek biedt scholen en individuele leerkrachten een kader bij de vragen die ze hebben in het omgaan met verdriet en rouw bij leerlingen. Het boek bevat ook werkvormen, voorleesverhalen, jeugdliteratuur en een handreiking voor het maken van een draaiboek.

Saint-Exupéry, Antoine de

- **De Kleine Prins**

Donker, Rotterdam, 2000, ISBN 90 6100 482 9

Sprookjesachtig verhaal over een piloot die bij een noodlanding in de woestijn een prinsje van een verre planeet ontmoet. De filosofische uitspraken van de Kleine Prins worden in sommige van bovenstaande boeken gebruikt als middel voor rouwverwerking.

Ven, Pauline van de

- **De ziel van Putter**, een fabel over de dood

Donker, Rotterdam, 2001, ISBN 90 6100 487 X

Een ontroerende, troostrijke fabel over de dood, voor volwassenen en oudere kinderen, gebaseerd op een scheppingsmythe van de Aboriginals.

De fabel bevat 3 levensbeschouwingen: de atheïstische van Kauw (Dood is dood en weg is weg), de christelijke van Varken (Je ziet hem niet, maar hij is er wel) en de agnostische van Gaai (Het is een Compleet Probleem, zonde van mijn tijd. Weg ermee). Het verhaal zelf is pantheïstisch. Mensen, dieren en planten staan op hetzelfde niveau en zijn onderdeel van een onpersoonlijke God die synoniem is met de natuur.

Fiddelaers-Jaspers, R. e.a.

- **Veelkleurig verdriet: afscheid nemen in verschillende culturen**

KPC groep, 2000, ISBN 90 67551260

In de begeleiding van kinderen kan het van belang zijn over informatie te beschikken hoe verschillende culturen met de dood omgaan. In het eerste gedeelte wordt aangegeven hoe kinderen van verschillende leeftijden met verlies en rouw omgaan. Vervolgens wordt aandacht besteed aan het begeleiden van ernstig zieke allochtone leerlingen. Uitvaart- en rouwrituelen van katholieken, protestanten, hindoestanen, joden, moslims, Chinezen, Surinaamse creolen en Surinaamse hindoestanen worden beschreven.

Pessireron, Sylvia

- **Rouwen in zeven Nederlandse culturen**

Seram Press, Utrecht, 1999, ISBN 90 80297852

Uitvaart- en rouwrituelen in de Antilliaanse, Chinese, Indonesische, Marokkaanse, Nederlandse, Surinaamse en Turkse cultuur.

Mönnik, de H.

- **Verlieskunde**

Elsevier/De Tijdstroom, 1999, ISBN 90 35221877

Uitgangspunt in de verlieskunde is dat mensen in staat zijn, maar ook gesteld moeten worden, om actief en bewust afscheid te nemen, op eigen wijze en in eigen tempo. Dit boek verwoordt de opgaven, waar een hulpverlener zich voor gesteld ziet en levert handvatten en technieken ter ondersteuning.

Allereerst worden de verschillende dimensies van verlies besproken, daarna komen verliesbegeleiding, rouwtherapie, personeelszorg en het ontstaan van het vak verlieskunde aan de orde. Het boek sluit af met een hoofdstuk waarin een overzicht wordt gegeven van twaalf specifieke begeleidingsmethoden.

Gedichten

Emmerik, Yvonne van

- **Als vlinders spreken konden**

Dabar-Luyten, Aalsmeer, 1997, ISBN 90 64163243

Gedichten en teksten voor kinderen en jongeren, met tips voor het gebruik van rituelen. In korte, eenvoudige teksten wordt rouw voor kinderen bespreekbaar gemaakt. Er wordt gezocht naar woorden verder dan de dood.

Fiddelaers-Jaspers, Riet

- **Waar ben je nu, zie jij me nog?**

In de Wolken, Heeze, 2000, ISBN 90 80477346

Verhalen en gedichten door en voor kinderen en jongeren, die te maken krijgen met het overlijden van een dierbare.

Aanbevolen websites

www.achterderegenboog.nl

Hier kan ook literatuur besteld worden.

www.in-de-wolken.nl

Hier is informatie over brochures te vinden (bijvoorbeeld: "Als iemand dood gaat", "De meest gestelde vragen over kinderen en de dood") en over verdrietkoffers, bestemd voor instanties die met rouwende kinderen te maken krijgen. De koffers zijn vooral bedoeld wanneer er een overlijden heeft plaatsgevonden en minder als projectkoffer om het thema 'dood' te behandelen. Er zijn koffers voor kinderen van 3-8 jaar, van 8-12 jaar en van 12 jaar en ouder. De drie koffers kennen dezelfde

basis die bestaat uit zes boeken en brochures, een lijst met tips, een lijst met adressen, verdrietbrieven, kindercondoleancekaarten en praatkaartjes. Verder wordt de koffer aangevuld met materiaal dat op een leeftijdscategorie gericht is.

www.verliesverwerken.nl

www.rouwboeken.nl

Voor kinderen, jongeren, volwassenen, hulpverleners en het onderwijs.

www.kpcgroep.nl

Via thema calamiteiten → verdriet en rouw, o.a. lesideeën en draaiboeken bij ziekte en overlijden.

www.leesplein.nl (zoek bij onderwerp dood).

www.vokk.nl

Hier zijn verschillende brochures te bestellen.

www.koesterkind.nl

Website van de VOKK bestemd voor ouders van kinderen in de palliatieve fase.

N.B.

De Educatieve Voorziening AMC-VUmc heeft ook boekenlijsten over:

- Dood en rouw - Primair Onderwijs
- Kinderen met kanker - Primair Onderwijs
- Kinderen met kanker - Voortgezet Onderwijs
- Chronisch zieke kinderen

Deze boekenlijsten kunt u downloaden op www.ziezon.nl